

บทบรรณาธิการ

การเบ่งบานที่คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

สุรศักดิ์ บุรณตรีเวช

ผมโชคดีมากที่ได้ร่วมกับกลุ่ม transformative learning ไปเป็นกระบวนการ ร่วมเรียนรู้ในงานขยายผลการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (transformative learning) ที่คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร เมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๕๘ ที่ผ่านมา มีการเตรียมกระบวนการประมาณ ๒ เดือน ก่อนวันงาน โดยอาจารย์ไพฑูรย์ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ ช่างฉ่ำ) ที่มหาวิทยาลัยนเรศวรได้นำวิธีการ appreciative inquiry (AI) มาใช้ มี ๓ ขั้นตอน คือ discovery, dream และ design วางแผนขั้นต้น หลังจากคอมพิวเตอร์เปิดงาน ท่านอาจารย์วิจารณ์ พานิช (ศาสตราจารย์ นายแพทย์ วิจารณ์ พานิช) พูดเกี่ยวกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ และ transformative learning จากนั้น อาจารย์วิชา ชื่นกองแก้ว (ศาสตราจารย์ แพทย์หญิงวิชา ชื่นกองแก้ว) พูดเกี่ยวกับการปฏิรูปการจัดการเรียนรู้บุคลากรสุขภาพในศตวรรษที่ ๒๑ ที่ดำเนินการอยู่ในระดับประเทศ จากนั้น ให้อาจารย์ที่ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร และโรงพยาบาล พุทธชินราชเล่าเรื่องราวการจัดการเรียนรู้ที่ดี และแบ่ง กลุ่มย่อยสร้างฝันร่วมกันในกลุ่มผู้เข้าร่วมซึ่งประกอบด้วย อาจารย์ใหม่ประมาณเกือบ ๓๐ คน ผู้บริหาร อาจารย์จาก คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ (ผู้รับผิดชอบรายวิชาพรีคลินิก) และอาจารย์จากคณะอื่นๆ เช่น เภสัชศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ สุดท้ายมาแลกเปลี่ยนฝันร่วมกันในห้องใหญ่

ที่กระบวนการเดินทางไปเย็นวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๕๘ ได้พบกับอาจารย์วิชา ทำให้มีการปรับแผน เนื่องจากอาจารย์วิชาจะเปิดคลิปวิดีโอให้ดู แล้วแบ่ง กลุ่มย่อยแลกเปลี่ยนกันตั้งแต่เช้า คืนวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๕๘ จึงได้มีการพูดคุยกันโดยเริ่มจากการ check in ให้กระบวนการ และอาจารย์วิชา เล่าความรู้สึกของตนเอง และความคาดหวัง ในการจัดงานนี้ จากนั้น กระบวนการคุยกันต่อถึงรายละเอียด ของงานถึงตี ๑

เช้าวันงาน เริ่มต้นจากการที่คณบดีคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ประกาศเจตนารมณ์ด้านแพทยศาสตรศึกษา ที่ครอบคลุมทั้งด้านการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การเรียนแบบสหวิชาชีพ และการพัฒนาอาจารย์ ตลอดจน ท่านอาจารย์วิจารณ์ พานิช พูดถึง การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ และการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง อาจารย์วิจารณ์ให้ความหมายการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงว่าคือ การเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งเนื้อตัว และท่านได้แนะนำวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เกิด mastery learning ซึ่งท่านบอกว่าสำหรับท่านเป็นอย่างเดียวกันกับการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง การจัดการเรียนรู้นี้ดังกล่าวนครุต้องสอนให้น้อย ตั้งคำถามเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และจะ ดียิ่งขึ้น คือ ทำให้นักเรียนตั้งคำถามเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ต่อไป (วิธีการนี้ ผมเห็นว่าการเรียนรู้แบบ problem-based learning ทำตรงนี้ได้ดี) อาจารย์วิจารณ์ยังได้พูดถึงการประเมิน ผู้เรียนโดยอาศัยการสังเกตจากครู เพื่อดูถึงพัฒนาการด้าน ความรู้ เจตคติ และทักษะของนักเรียน จากนั้นการให้ข้อมูล ป้อนกลับเชิงบวกแก่นักเรียน จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้น

อาจารย์วิชา เปิดคลิปวิดีโอการจัดการเรียนรู้ ของบุคลากรสุขภาพที่ขอนแก่น มีการพูดถึงการจัดการเรียน การสอนพยาบาลชุมชนร่วมกับโรงพยาบาลชุมชน โดยมี กระบวนการคัดเลือกผู้เข้าเรียนจากชุมชน พูดถึงการจัดการ เรียนรู้ในชุมชนร่วมกันสำหรับนักศึกษาจากทุกคณะด้านสุขภาพ ในมหาวิทยาลัยขอนแก่น จากนั้น มีการแบ่งกลุ่มย่อยกลุ่มละ ๓ - ๕ คน พูดคุยเกี่ยวกับคลิปที่ได้ดู ในกลุ่มย่อยมีการพูดถึง วิธีการคัดเลือกผู้เข้าเรียนที่เหมาะสมเพื่อให้ทำงานในชุมชน ได้นาน และคุยกันถึงการเรียนรู้ในชุมชนว่าดี ไม่ดีอย่างไร

เรื่องเล่าจากอาจารย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร เรื่องแรก เป็นเรื่องของอาจารย์เจน ซึ่งเป็นคัลยแพทย์ระบบประสาท ซึ่งได้มาร่วมสอนกายวิภาคระบบประสาทในรายวิชา พรีคลินิก อาจารย์เจน เล่าให้ฟังว่า ได้เห็นผลลัพธ์จากการสอน

ของตนเอง เมื่อนิสิตรู้จักไปเรียนชั้นคลินิก ปรากฏว่า นิสิตรู้ไม่เหลือความรู้ที่อาจารย์เจนนสอนเลย อาจารย์เจนนจึงเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเกมโชว์ The Voice กล่าวคือ รอบ blind audition ให้โจทย์ปัญหานิสิตกลุ่มละ ๓ คน ให้ไปค้นหาเกี่ยวกับกายวิภาคระบบประสาท จากนั้นมานำเสนอในรูปแบบใดก็ได้ เพื่อให้อาจารย์ที่หันหลังฟังการนำเสนอ หันหน้ากลับมาเพื่อรับเข้าทีม จากนั้น ในรอบ battle round ให้โจทย์ที่ต้องไปเรียนรู้ระบบประสาทในผู้ป่วยจริง นิสิตรู้ได้คะแนน popular vote ผ่านทาง facebook สำหรับการประเมินกิจกรรมนี้ อาจารย์เจนนเล่าให้ฟังว่าคะแนนรายวิชาของนิสิตกลุ่มที่ชนะ และกลุ่มที่เข้ารอบสูงกว่านิสิตรู้ที่ไม่ได้ผ่านเข้ารอบ

อาจารย์ทวีศักดิ์ นพเกษร (พันเอก นายแพทย์ ทวีศักดิ์ นพเกษร) ภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้เล่าถึงการจัดการเรียนรู้ (ร่วมสอนกับ อาจารย์เทิดศักดิ์และอาจารย์ไพฑูรย์) ในรายวิชา professional development, humanistic medicine และการไปเรียนรู้ชีวิต ในโรงพยาบาลชุมชน รายวิชาดังกล่าวนำเอาหลักวิปัสสนากรรมฐานมาประยุกต์ใช้ สอนนิสิตรู้ชั้นปี ๑ - ๓ ให้เรียนรู้ตนเอง เรียนรู้ครอบครัวที่ได้รับมอบหมาย และทำโครงการสร้างเสริมสุขภาพ จากนั้น Extern ทัดชาและวันธงชัย เล่าให้ฟังว่าได้นำความรู้และทักษะจากรายวิชาดังกล่าวไปใช้ในวงเรียนคลินิกอย่างไรบ้าง (อาจารย์ทวีศักดิ์ เล่าให้ฟังภายหลังว่า เพิ่งได้ยินจากนิสิตรู้ว่ามีการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชั้นคลินิก) Extern ทัดชายังเล่าให้ฟังถึงรายวิชา humanistic medicine ที่อาจารย์เทิดศักดิ์ ได้จัดให้ไปเรียนรู้ชีวิตคนอาชีพต่างๆ Extern ทัดชาได้ไปสัมภาษณ์คนขายพวงมาลัยตามสี่แยก และลองใช้ชีวิตเป็นคนขายพวงมาลัยเอง ทำให้ได้เรียนรู้ถึงความยากลำบาก นอกจากนี้ ได้เล่าถึงการไปเรียนรู้ในโรงพยาบาลชุมชนปลายปี ๓ ทั้งที่ยังไม่มีความรู้ทางคลินิก แต่ได้เรียนรู้ว่าแพทย์ไม่ได้เหนือกว่าวิชาชีพอื่นแต่อย่างใด แต่ละวิชาชีพมีคุณค่าเหมือนกัน

อาจารย์นุ้ย (แพทย์หญิงพรพิศ ตรีบุษชาติสกุล) อายุรแพทย์ โรงพยาบาลพุทธชินราช ที่ไปศึกษาจิตตปัญญาศึกษาจากมิตล และทำวิทยานิพนธ์เรื่อง ทุกข์ของบุคลากรสุขภาพ ได้เล่าถึงกระบวนการที่จัดการเรียนรู้แก่นิสิตชั้นคลินิก เพื่อให้ นิสิตเข้าใจตนเอง ซึ่งส่งผลต่อการเข้าใจผู้อื่นต่อไป โดยใช้กิจกรรม diary-dialogue ให้นิสิตเขียนถึงความรู้สึกของตนเองเมื่อขึ้นเรียนชั้นคลินิก แล้วมาพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน กิจกรรม narrative and reflection ให้นิสิตเล่าเรื่องเกี่ยวกับผู้ป่วยให้เพื่อนในกลุ่มฟัง กลุ่มย่อยช่วยกันหาประเด็นน่าสนใจมาจัดทำเป็นคลิปนำเสนอ กลุ่มใหญ่ แล้วทำ group reflection สะท้อนความรู้สึกและสิ่งที่ได้เรียนรู้ กิจกรรม introduction to clinic ให้ปี ๕ และ ๖

สอนน้องเกี่ยวกับทักษะเบื้องต้นในการเรียนชั้นคลินิก ปิดท้ายด้วยการที่ อาจารย์นุ้ย เล่าถึงการที่นิสิตรู้ และแพทย์ประจำบ้าน ถูกลดทอนความเป็นคน (dehumanization) จากกระบวนการเรียนรู้ทางคลินิก ทำให้ตัดความรู้สึกความเป็นคนออกไปจากการแข่งขัน ความกลัว ปกป้องตัวเอง สูญเสียคนไข้ไป เราจะทำอย่างไรเพื่อไม่ให้เกิดการลดทอนความเป็นคนดังกล่าว

ในกิจกรรมกลุ่มย่อย แบ่งเป็น ๕ กลุ่มๆ ละ ๘ คน ได้ให้แต่ละคนได้เลือกเรื่องเล่าต่างๆ ที่โดนใจตนเองไว้เมื่อจบการฟังเรื่องเล่าทั้งหมด เมื่อเข้ามาในกลุ่มย่อย แนะนำตนเองกันเสร็จเรียบร้อย ได้ให้แต่ละคนเล่าเรื่องที่โดนใจตนเอง โดยคนอื่นตั้งใจฟังอย่างลึกซึ้ง หลังจากนั้น จึงเปิดโอกาสให้คนอื่นสะท้อนแลกเปลี่ยน ในกลุ่มผมมีสมาชิกทั้งอาจารย์ใหม่ อาจารย์ที่มีประสบการณ์สอนมาแล้ว และอาจารย์จากคณะเภสัชศาสตร์ ประเด็นที่โดนใจและแลกเปลี่ยนกันในกลุ่ม คือ เรื่องการลดทอนความเป็นคนจากการเรียนชั้นคลินิก การเรียนรู้สหวิชาชีพ ระบบบริการสุขภาพที่ควรเปลี่ยนแปลง การสอนที่ไม่ทำให้นิสิตหลับ และการเปลี่ยนแปลงตนเอง ผมขอเล่าเหตุการณ์ประทับใจในกลุ่มย่อย คือ เรื่องที่อาจารย์หลายท่านเล่าถึงประสบการณ์ตนเองที่ถูกลดทอนความเป็นคน มีอาจารย์ท่านหนึ่งเล่าเรื่องสมัยเรียนได้ไปเยี่ยมเด็กคนหนึ่งที่บ้าน ๑ วัน แล้วหลังจากนั้นเมื่อผู้ปกครองพาเด็กคนดังกล่าวมารักษาที่โรงพยาบาลอยากให้อาจารย์ท่านดังกล่าวที่ยังเป็นนักศึกษาแพทย์อยู่เจาะหลังให้ ทำให้อาจารย์ท่านดังกล่าวประทับใจ ขณะเล่าอาจารย์ท่านน้ำตาซึม ทำให้ได้แลกเปลี่ยนกันว่า จริงๆ แล้วอารมณ์ ความรู้สึกในตัวเรา ไม่ได้หายไปไหน การแสดงออกถึงความรู้สึกไม่ใช่เรื่องผิดแต่อย่างใด หลังจากเล่าเรื่องโดนใจแต่ละคน ได้ให้แต่ละคนวาดภาพฝันร่วมกันว่าจะทำอย่างไรเพื่อจัดการเรียนรู้ที่ดีแก่นิสิต รูปภาพของแต่ละคนก็ว่านั่นสื่อถึงการที่จะจัดการเรียนรู้ อย่งไรให้นิสิตมีความรู้ควบคู่ไปกับความสุข ในการรวมกลุ่มใหญ่หลังจากกิจกรรมกลุ่มย่อย แต่ละกลุ่มได้เล่าภาพของกลุ่มตนเอง และให้แต่ละคนนั่งใคร่ครวญว่าได้อะไรบ้างจากกิจกรรม ๑ วันที่ผ่านมา ส่วนมากพูดถึงการได้จุดไฟในตนเอง เกิดแรงบันดาลใจในการจัดการเรียนรู้ที่ไม่ลดทอนความเป็นคน และได้กลายมิตร์ ปิดท้ายกิจกรรมด้วยการที่คณะบดี คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้พูดถึงการจะจัดกิจกรรมนี้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มาแลกเปลี่ยนสิ่งที่แต่ละคนจะกลับไปทำ และนำมาเล่าสู่กันฟังต่อไป

การไปครั้งนี้ได้เห็นความงดงาม เบ่งบานในคณาจารย์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ในตัวผมเอง และในกลุ่มกระบวนการ transformative learning ขอขอบคุณสำหรับโอกาสที่ได้เรียนรู้